

ẢNH HƯỞNG CỦA ĐẠI DỊCH COVID-19 TỚI NÔNG NGHIỆP, NÔNG THÔN VIỆT NAM

TS. Trần Công Thắng

TS. Trương Thị Thu Trang

Viện Chính sách và Chiến lược phát triển
nông nghiệp nông thôn

Hà Nội, 10 tháng 7/2020

COVID-19 và một số hệ lụy đối với kinh tế thế giới

Suy giảm kinh tế trên diện rộng

- Hệ lụy có thể kéo dài
- Nguy cơ khủng hoảng nợ toàn cầu do các biện pháp kích thích tài khóa – tiền tệ trong và sau đại dịch COVID-19

Dịch chuyển chuỗi giá trị

- Xu hướng dịch chuyển FDI đã hiện hữu từ lâu
- Đại dịch COVID-19 khiến nhà đầu tư dịch chuyển nhanh hơn

Bối cảnh chung

- **Rủi ro sinh kế nông nghiệp**

- **nông thôn:**

1. Rủi ro bệnh dịch (dịch tả lợn châu Phi, sâu keo)
2. Rủi ro thiên tai (hạn hán và xâm nhập mặn ở ĐBSCL)
3. Rủi ro liên quan đến bệnh dịch trên người (COVID-19)

- **Bối cảnh quốc tế và trong nước:**

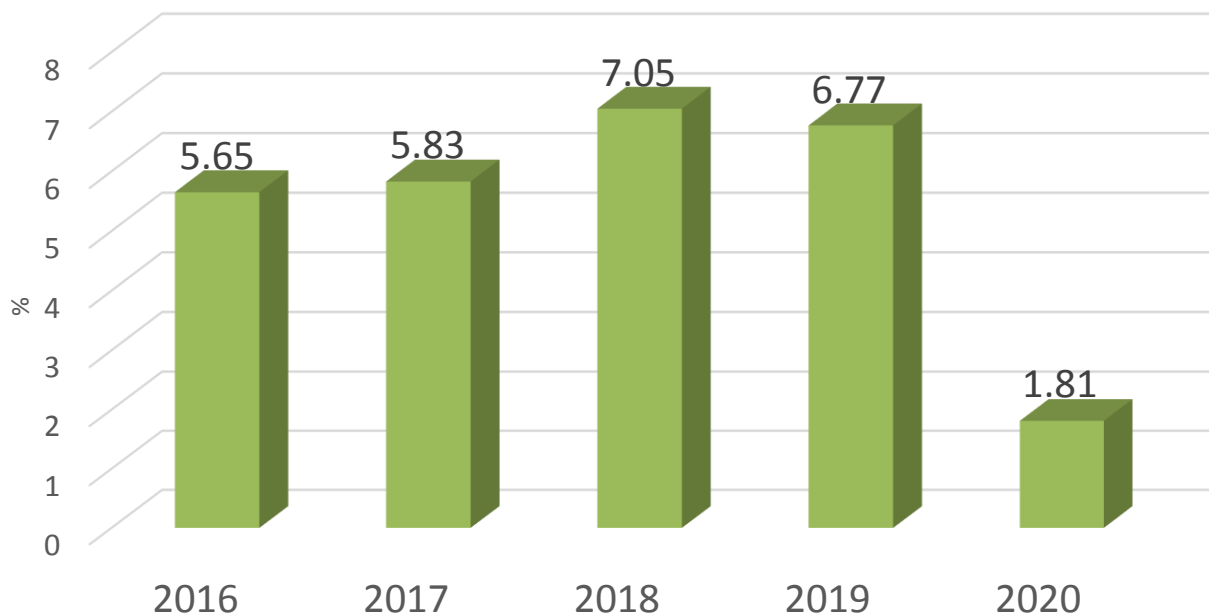
1. Căng thẳng thương mại => ảnh hưởng nghiêm trọng chuỗi thương mại và sản xuất toàn cầu
2. Đô mở kinh tế VN rất lớn (tổng TMQT/ GDP: 200%, phụ thuộc nhiều vào FDI) => dễ bị tác động bởi các cú sốc từ bên ngoài
3. Tiêu thụ nông sản phụ thuộc TT Trung Quốc (24,6% tổng kim ngạch XK nông sản 6 tháng đầu năm 2020).
4. Tốc độ tăng trưởng nông nghiệp chỉ đạt 1,19% trong 6 tháng đầu năm 2020.

Bối cảnh chung

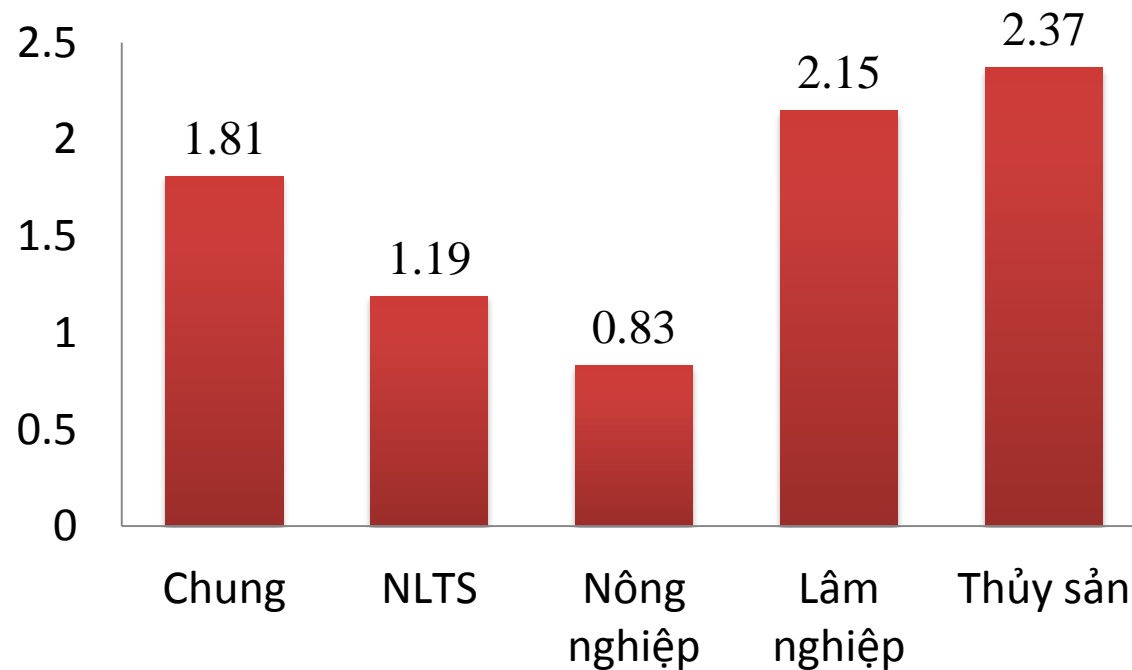
- **2019:** Tái cơ cấu nông nghiệp đã bứt phá, tạo phát triển tích cực
 - ✓ vận hành theo cơ chế thị trường
 - ✓ ứng dụng khoa học công nghệ mới => giá trị gia tăng và đổi mới mô hình tăng trưởng
 - ✓ khai thông thị trường xuất nhập khẩu
 - ✓ môi trường đầu tư được cải thiện
 - ✓ sức cạnh tranh quốc gia của nông sản hàng hóa tăng. Kim ngạch xuất khẩu toàn ngành đạt 41-42 tỷ USD, thặng dư thương mại > 10 tỷ USD/năm.
- **6 tháng đầu năm 2020:**
 - ✓ Tổng kim ngạch XNK hàng NLTS ước đạt gần 33,1 tỷ USD (XK 18,81 tỷ USD).
 - ✓ Xuất khẩu gạo: 3,5 triệu tấn (tăng 4,4%) ~ 1,7 tỷ USD (tăng 17,91%).
 - ✓ Cơ cấu thị trường XK nông sản thay đổi: XK sang Hoa Kỳ tăng 5,7%; Hàn Quốc tăng 2,4%, XK sang Trung Quốc giảm 11,9%, Nhật Bản giảm 0,7%.

Tác động đến GDP

Tăng trưởng GDP 6 tháng đầu năm giai đoạn
2016-2020 (%)

Tăng trưởng các ngành 6 tháng đầu
năm 2020 (%)

Nguồn: TCTK, T6/2020

Tác động đến thị trường

- Lệnh giãn cách/ đóng cửa biên giới/ hàng không quốc tế dừng bay => hàng hóa đầu vào và đầu ra không lưu thông được => doanh nghiệp có nguy cơ mất thị trường
- An ninh lương thực => Việt Nam hạn chế xuất khẩu gạo
- Thu nhập giảm, du lịch quốc tế đóng cửa => Nhu cầu tiêu thụ nông sản & mặt hàng không “thiết yếu” giảm mạnh (hoa, hải sản)
- Sản xuất công nghiệp đình trệ => sản phẩm nông nghiệp là nguyên liệu cho công nghiệp gặp khó (sản xuất gỗ và đồ gỗ giảm 70%).

	Kim ngạch XK 6 tháng 2019 (tr.USD)	Kim ngạch XK 6 tháng 2020 (tr.USD)	Tăng giảm 2020 so với 2019
Hàng thủy sản	879,28	843,59	↓-35,69
Hàng rau quả	988,34	583,02	↓-405,32
Hạt điều	1028,69	799,32	↓-229,37
Cà phê	1570,17	1588,64	18,47
Chè	97,93	89,96	↓-7,97
Hạt tiêu	451,24	357,67	↓-93,57
Gạo	1447,21	1706,40	259,19
Cao su	839,99	611,70	↓-228,29
Sản phẩm từ cao su	360,43	386,26	25,83
Sản phẩm mây tre cói và thảm	225,81	247,06	21,25
Sản phẩm gỗ	1233,60	1124,64	↓-108,96

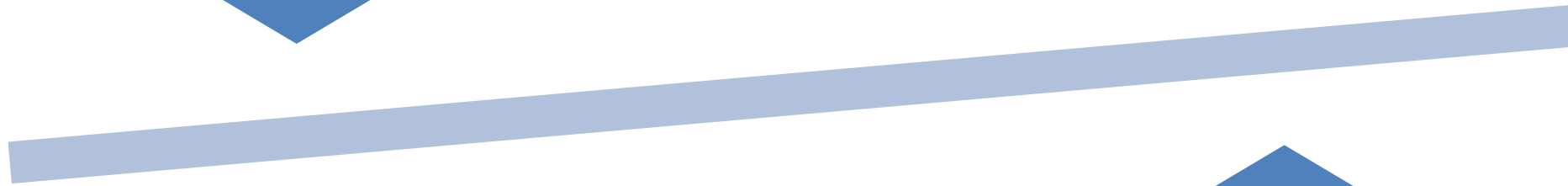
Trong bối cảnh khó khăn thì việc giảm ít thế là một thành công to lớn của XK NLTS, chỉ giảm 3,4% so với 2019

Nguồn: Bộ NN&PTNT, 2020

Tác động đến **Chuỗi cung ứng nông nghiệp**

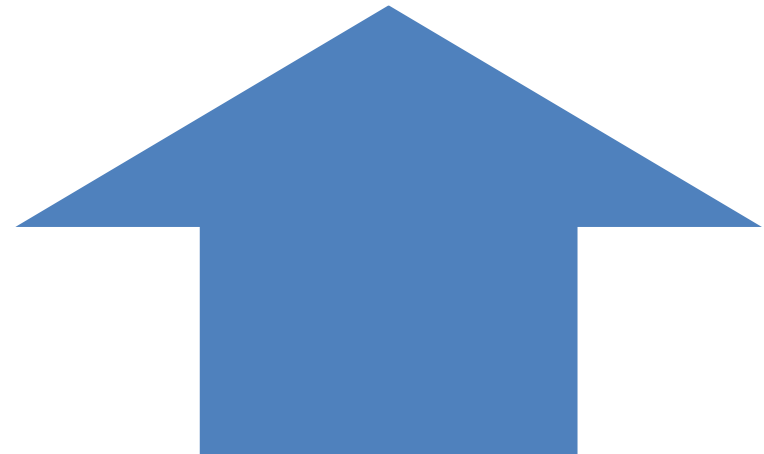

- Làm đứt đoạn chuỗi cung ứng nông nghiệp,
- DN nông nghiệp bị giảm thị trường tiêu thụ, không XK được, thiếu nguyên liệu đầu vào, thiếu vốn,...

Phương thức thương
mại đa dạng hơn

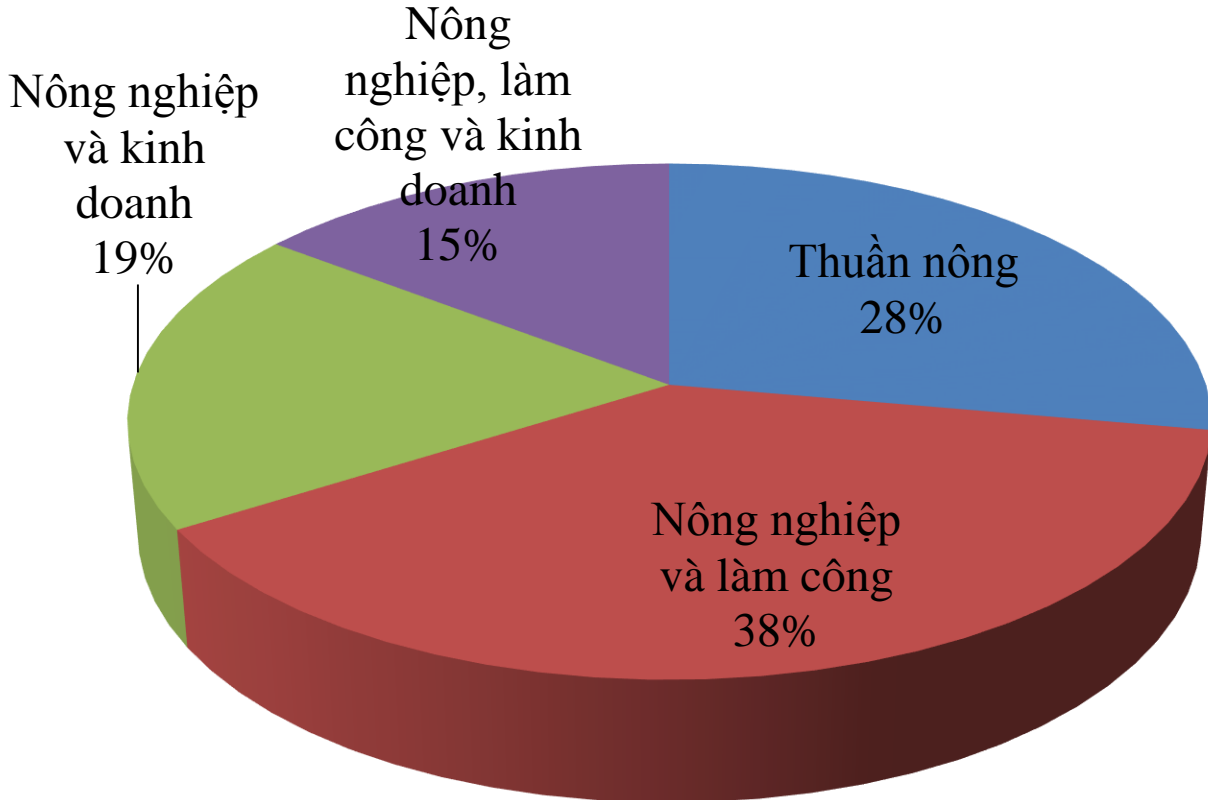
ONLINE

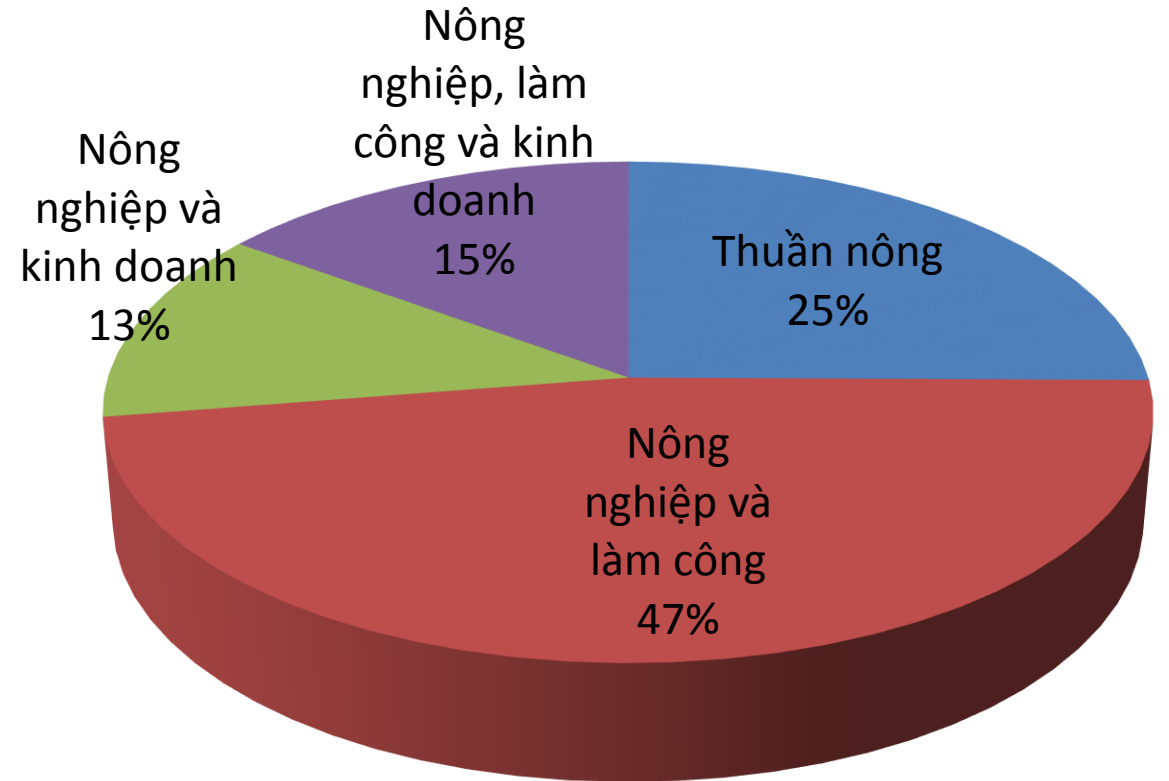
Tác động đến Việc làm

Các loại hình sinh kế hộ nông thôn Việt Nam

Năm 2002

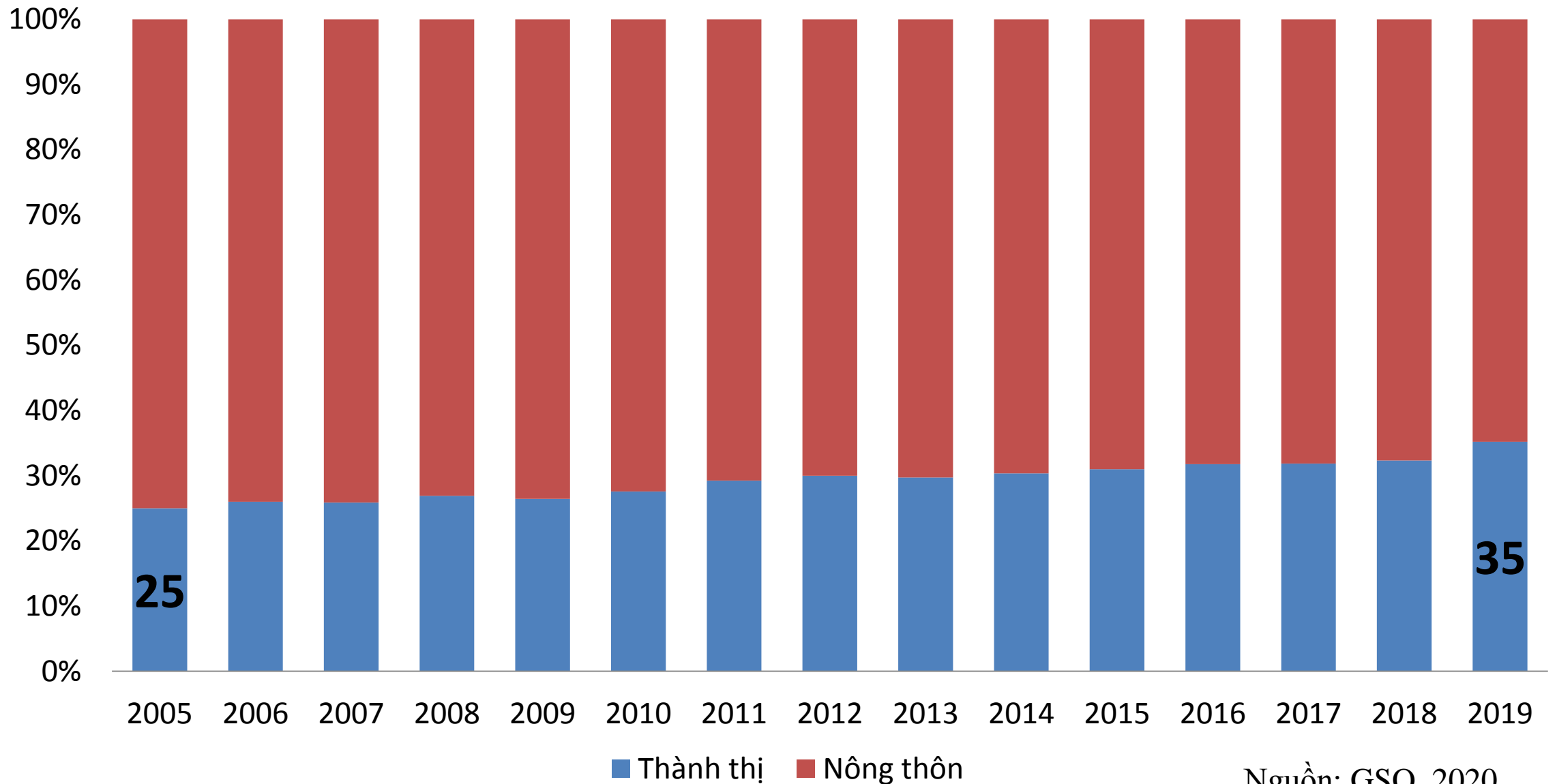
Năm 2016

Nguồn: Phân nhóm của nhóm nghiên cứu từ dữ liệu VHLSS (2016)

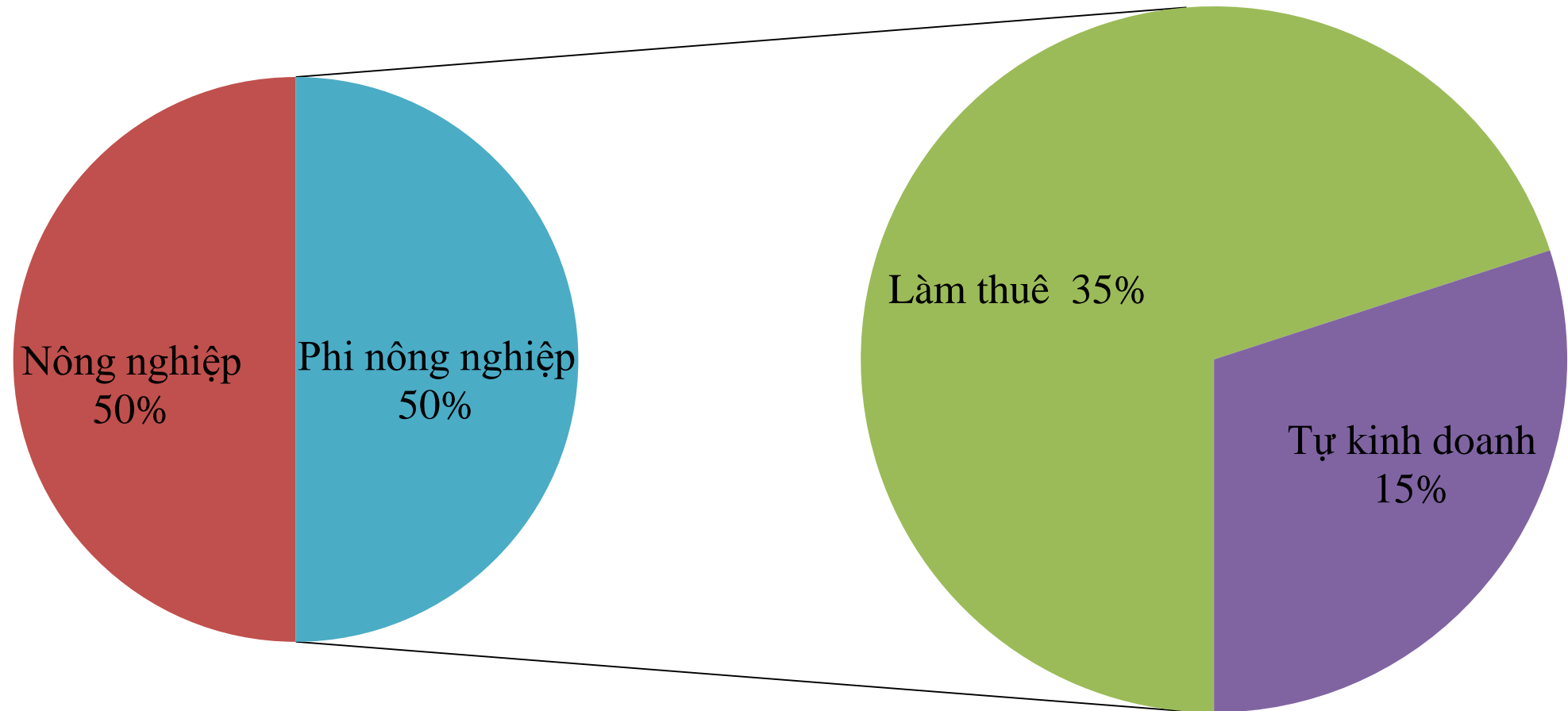
Hộ thuần nông còn ít, các hộ nông thôn có xu hướng đa dạng ngành nghề

Cơ cấu lực lượng LAO ĐỘNG thành thị- nông thôn (%)

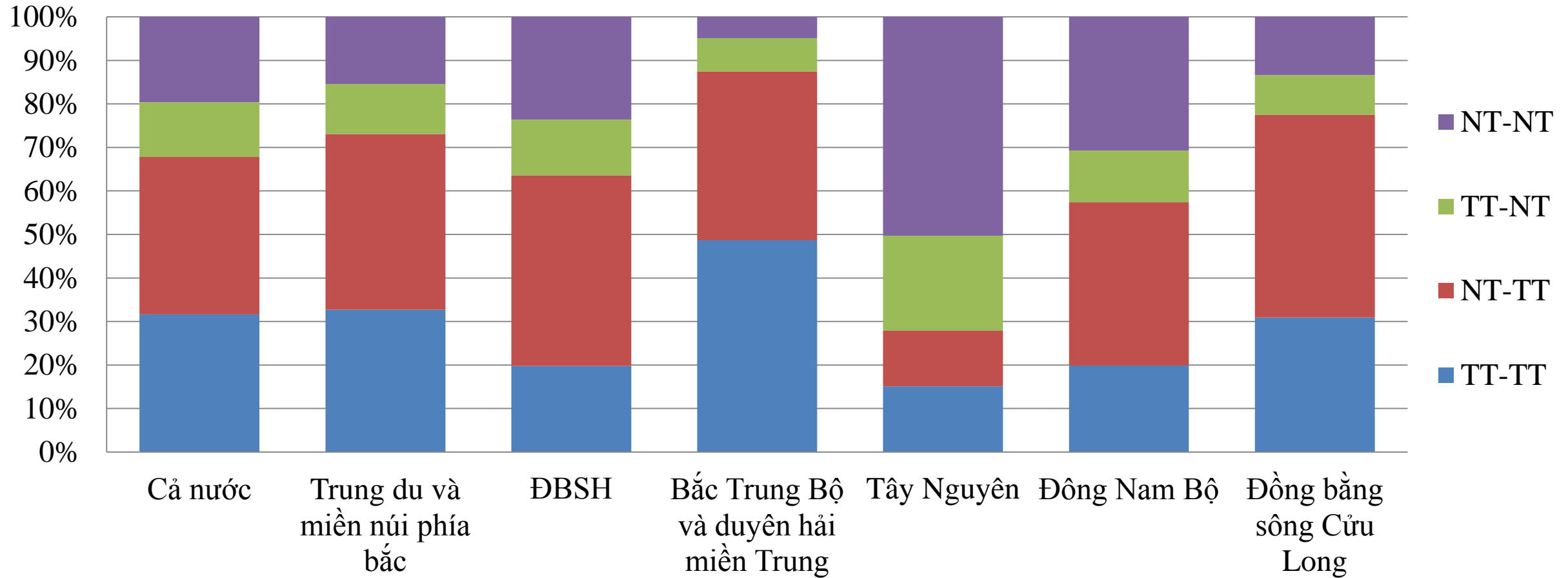
Nguồn: GSO, 2020

Tỷ lệ thành viên của hộ nông thôn có CÔNG VIỆC chính (%)

Nguồn: IPSARD tính toán từ số liệu VHLSS 2018

Tỷ trọng luồng DI CU theo vùng kinh tế - xã hội (%)

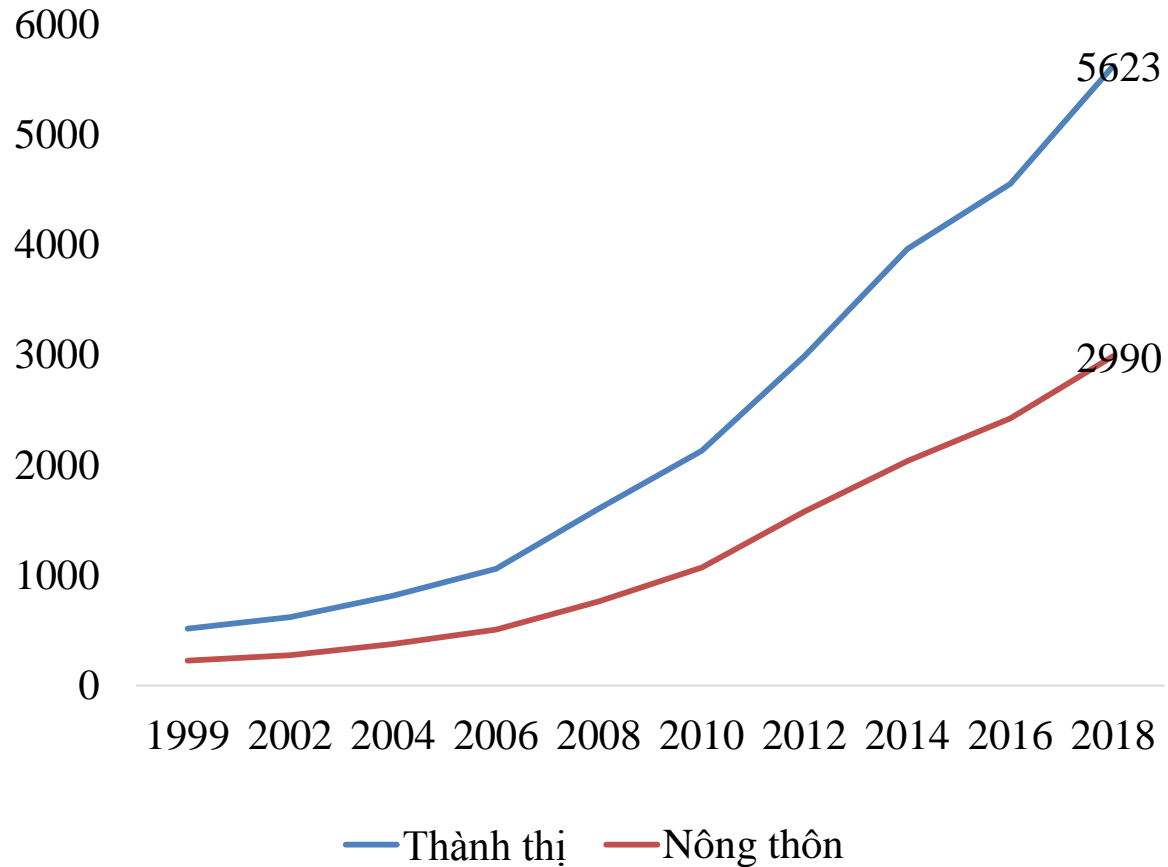

Nguồn: Điều tra di cư của GSO (2015)

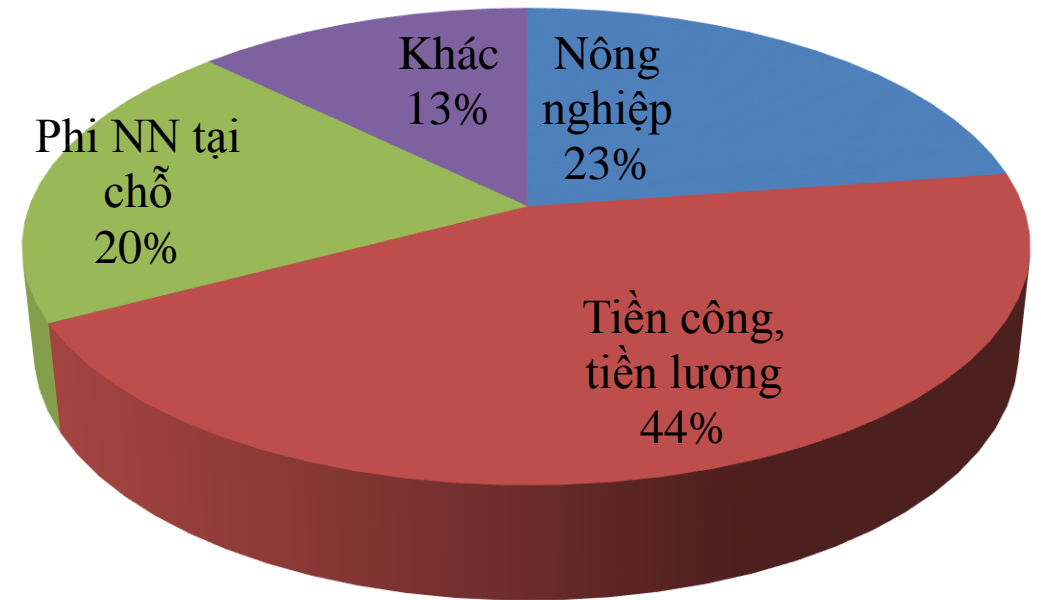
**Khủng hoảng kinh tế có thể dẫn đến dòng di cư
«Ngược trở lại nông thôn»**

Tác động đến Thu nhập

Thu nhập bình quân tháng (000 VND)

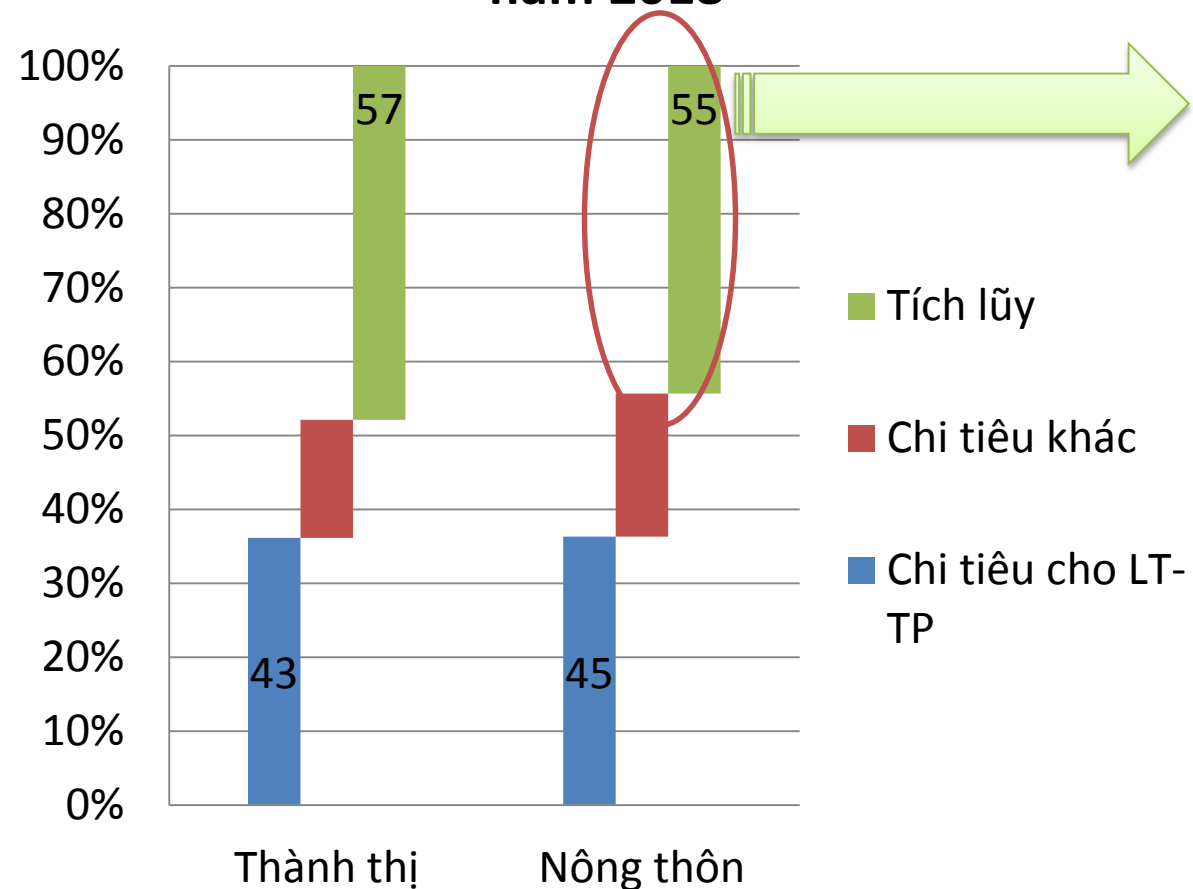
Cơ cấu thu nhập của cư dân nông thôn theo nguồn thu năm 2018 (%)

Nguồn: TCTK

Tác động đến Chi tiêu

Cơ cấu chi tiêu- tích lũy
năm 2018

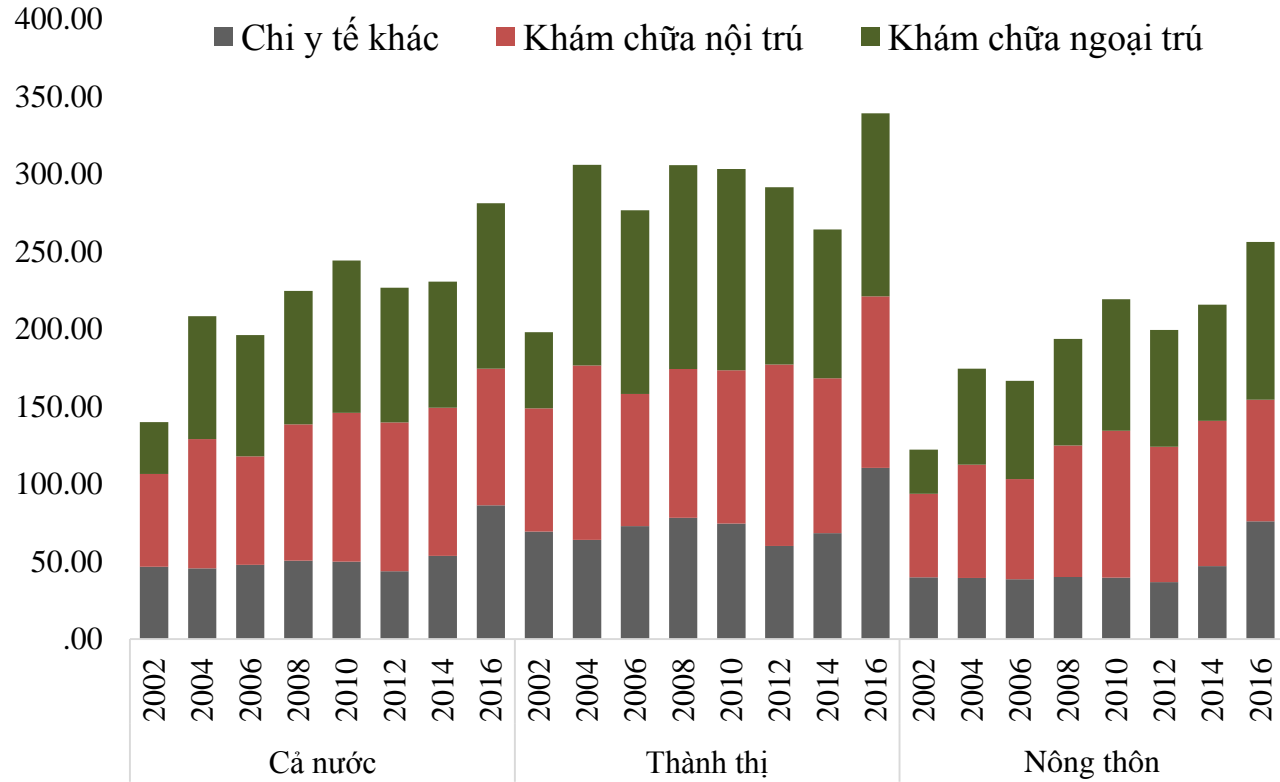

Có thể được sử dụng để
chi tiêu

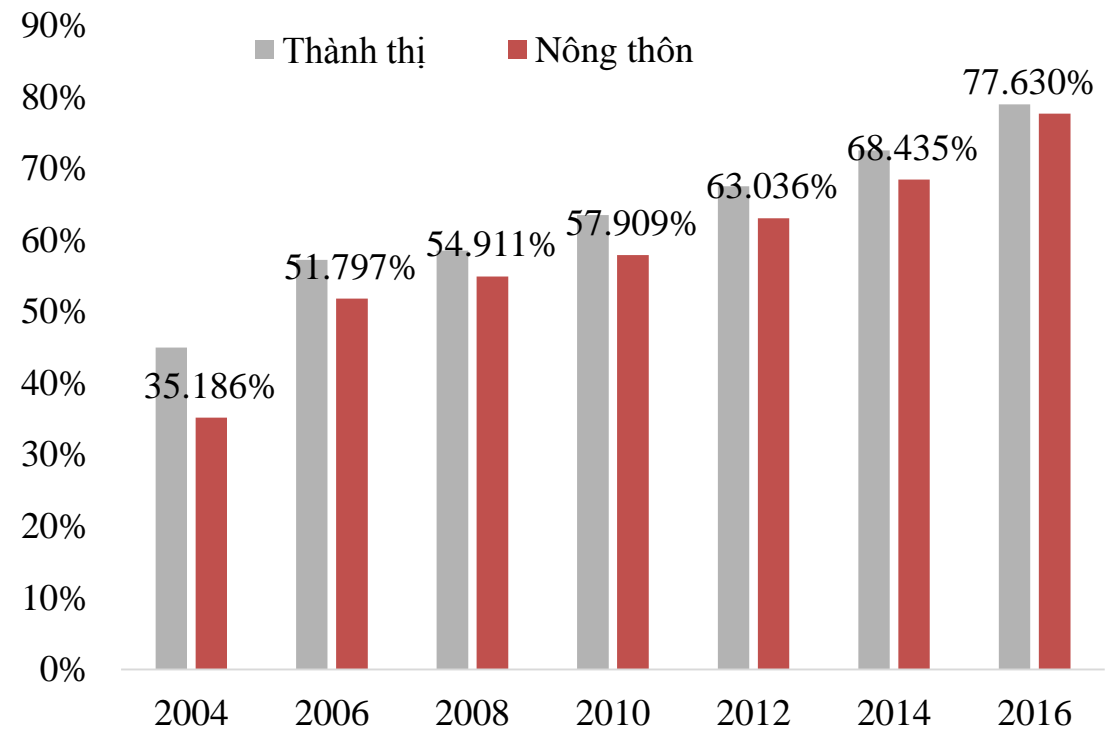

Tác động đến An sinh xã hội

Chi tiêu y tế từ tiền túi của hộ bình quân tháng
(Nghìn đồng, giá so sánh 2010)

Tỷ lệ dân số có sở hữu bảo hiểm y tế (%)

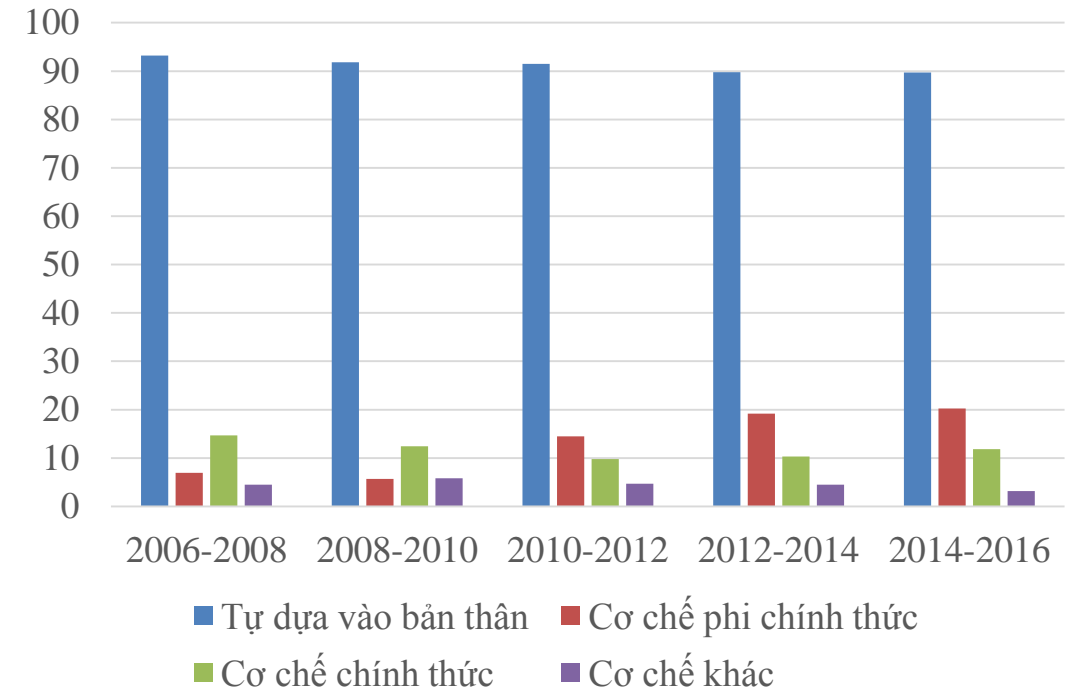
Nguồn: Tính toán từ dữ liệu VHLSS.

Chi phí dịch vụ y tế có xu hướng tăng

Tỷ lệ có BHYT tăng nhanh, khoảng cách nông thôn và thành thị giảm dần

Cơ chế ứng phó với rủi ro của hộ (%)

	2008	2010	2012	2014	2016
Không làm gì	39,1	46,0	45,5	47,5	49,3
Giảm chi tiêu	62,3	56,7	52,0	42,6	37,8
Bán đất, vật nuôi, hoặc tài sản khác	3,9	4,6	9,2	5,8	6,9
Nhận sự trợ giúp của người thân	6,9	5,7	10,2	15,4	16,9
Nhận sự trợ giúp của Chính phủ/NGOs	4,4	2,9	2,9	2,5	3,8
Nhận tiền chi trả từ bảo hiểm	1,4	1,0	-	-	4,6
Vay tiền ngân hàng	9,7	9,0	3,8	2,7	4,3
Vay từ các nguồn khác	-	5,7	4,7	4,5	5,2
Sử dụng tiết kiệm	12,8	9,2	13,1	16,9	13,2

Nguồn: Tính toán từ dữ liệu VARHS

CƠ CHẾ ỨNG PHÓ RỦI RO của hộ nông dân vẫn chủ yếu là dựa vào bản thân: không làm gì, giảm chi tiêu

Chính sách hỗ trợ của Chính phủ: Hỗ trợ kinh tế chung

- Gói hỗ trợ tài chính 61,58 nghìn tỷ đồng cho người nghèo và doanh nghiệp bị ảnh hưởng bởi đại dịch Covid -19: hơn 52 nghìn tỷ đồng hỗ trợ sáu đối tượng đủ điều kiện, 9,5 nghìn tỷ đồng hỗ trợ các doanh nghiệp gặp khó khăn.
- Chỉ thị số 11/CT- TTg ngày 4/3/2020 liên quan đến nhiệm vụ khẩn cấp và các biện pháp để giảm khó khăn cho sản xuất kinh doanh, đảm bảo an sinh xã hội đối phó với dịch Covid -19
- Công văn số 897/TCT-QLN ngày 3/3/2020 của TC Thuế về gia hạn thời hạn nộp thuế và miễn lãi chậm trả.
- Nghị định 41/2020/NĐ-CP ngày 8/4/2020 của CP kéo dài thời hạn nộp thuế giá trị gia tăng, thuế thu nhập doanh nghiệp, thuế thu nhập cá nhân và tiền thuê đất

Chính sách hỗ trợ của Chính phủ: Hỗ trợ an sinh xã hội

- Nghị quyết 42 hỗ trợ an sinh xã hội: đảm bảo mức sống cơ bản cho người dân, đặc biệt là người nghèo và người mất việc
- Đảm bảo nguồn cung lương thực trong nước: hạn chế xuất khẩu gạo, mua đủ lượng lương thực dự trữ theo mục tiêu dự trữ quốc gia năm 2020, thúc đẩy sản xuất nông nghiệp, đảm bảo đáp ứng đầy đủ nhu cầu trong nước và một phần phù hợp cho xuất khẩu.

Một số dự báo

- IMF: Đại dịch COVID kéo theo suy thoái toàn cầu sâu nhất kể từ Đại Suy thoái năm 1930.
- Tạp chí Economist: các biện pháp phong tỏa ảnh hưởng nặng nề đến những quốc gia phụ thuộc vào hoạt động thâm dụng lao động. Các nền kinh tế có cơ cấu doanh nghiệp phần lớn là các doanh nghiệp nhỏ dự kiến phải chịu tác động tiêu cực lâu dài của lệnh phong tỏa.
- FAO: thương mại nông sản quốc tế phải được duy trì. 1/5 số calo người dân tiêu thụ là từ thương mại xuyên biên giới (tăng gấp đôi so với 40 năm trước).
- Bộ Kế hoạch và Đầu tư: Nông nghiệp là một trong ba ngành (cùng với vận tải và du lịch) chịu ảnh hưởng trực tiếp của dịch: mục tiêu tăng trưởng GDP nông nghiệp đang gặp thách thức rất lớn.

Kiến nghị

- ***Hỗ trợ nông dân và người dân nông thôn, không để ai bị bỏ lại phía sau:***
 - Bổ sung một số đối tượng dân cư nông thôn (nông dân, hộ kinh doanh nhỏ, những người làm việc ở khu vực không chính thức) để đưa vào nhóm được hỗ trợ
 - Đảm bảo ANLT tới cấp hộ gia đình, có hệ thống theo dõi, cảnh báo thường xuyên
 - Mục tiêu hỗ trợ chính sách nhắm vào nông dân, hộ nghèo có nhiều khả năng lan tỏa mạnh hơn, bên cạnh mục tiêu đảm bảo an sinh xã hội, duy trì ổn định chính trị
- ***Tìm thị trường cho xuất khẩu (đón đầu cơ hội các nước mở cửa trở lại), đặc biệt hướng vào thị trường nội địa***
- ***Tập trung các biện pháp nhằm kích cầu tiêu dùng, bao gồm cả thúc đẩy giải ngân vốn đầu tư công***

Kiến nghị (tiếp)

- *Hỗ trợ đầu tư vào dịch vụ logistics, thúc đẩy thương mại thương mại điện tử, sàn giao dịch phục vụ thương mại nông sản*
- *Chính sách hỗ trợ khác:*
 - Khảo sát và nghiên cứu sâu về tác động của dịch Covid-19 đối với nông nghiệp, nông thôn để phát triển các chiến lược phục hồi, huy động nguồn lực xã hội và hỗ trợ quốc tế.
 - Đề xuất chính sách theo hướng dài hạn, thích nghi với “điều kiện bình thường mới”, khuyến khích chuỗi cung ứng đáp ứng yêu cầu giãn cách xã hội

XIN CÁM ƠN!